

О.Ж. Ошанова*

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Алматы, Қазақстан
*Байланыс үшін автор: kulpnai@mail.ru

Қазақстандағы балалардың киберқауіпсіздігі: проблемалары мен шешу жолдары

Аңдатпа. Бұл мақалада қазіргі кезде елімізде өзекті болып отырған интернет кеңістігін құқықтық тұрғыдан реттеу мәселесінің маңыздылығы сипатталады. Оның ішінде галамтордың балалар үшін зиянды қауіп-қатерінің күннен-күнге артып келе жатқандығы туралы сөз болады. Бұл сұрақ біздің еліміздің ғана емес, барлық әлемнің құқық қорғаушылары мен БАҚ өкілдерін толғандырып отыр. Мұның себептері де салмақты, біріншіден, бұл ұлттық қауіпсіздік, азаматтардың құқықтары мен еркіндіктерін қорғау, екіншіден, сөз бостандығы мен жариялылығы мәселелерімен тығыз байланыста қарастырылатындығында болса керек. Әлемнің дамыған елдерінде интернет кеңістікті заңдық тұрғыдан реттеу тәжірибесі кеңінен қолданылып келеді және олар галамтордың шексіз мүмкіндігін заңсыз әрекет етуші күштердің пайдалануына тосқауыл қоюдың түрлі әдіс-тәсілдерін ойластырып қойған.

Автор еліміздегі әлеуметтік желілердің балаларға қолжетімділігі және оның ықпалы туралы деректерді алға тарта отырып, бұл бағытта мемлекет пен қоғам тарапынан заңдық реттеу шараларын қолға алу қажеттігін көрсетеді.

Бұл тұрғыдан алғанда біздің елімізде бұл мәселе соңғы екі-үш жылда ғана қоғам тарапынан кеңінен талқыланып, заңдық тұрғыдан реттеудің қатаң шаралары қолға алынып жатыр. Мақала авторы осы бағыттағы шетелдік реттеу шараларын жан-жақты талдай келіп, сонымен қатар олардың озық тәжірибелерін сараптайды. Мәселен, терроризмді насихаттау, бейәдеп сөзбен балағаттау мәселелерін реттеуге қатысты атқарылып жатқан жұмыстарды жүйелі сөз етеді. Осылайша нақты деректер негізінде мәселені салыстыра қарастырып, еліміздегі интернет кеңістікті бақылаудың кемшіліктері мен жетілдірер тұстарын ашып көрсетеді.

Еліміздегі ақпаратты бұғаттау және оны қайта қалпына келтіру тәртібі ақпараттың немесе ақпараттық ресурстың мазмұнына тікелей қатысты. Заңнама бойынша олар жүйеленіп, нақты атап көрсетілген.

Түйін сөздер: интернет, құқықтық реттеу, балалар құқығы, ақпаратты бұғаттау, ақпаратқа қолжетімділік, қауіпсіздік.

DOI: 10.32523/2616-7174-2021-137-4-64-70

Кіріспе

Бүкіләлемдік ақпараттық кеңістік, яғни интернет өзінің бұқаралық сипаты және

әлемнің көптеген елдерінің адамдарының қолжетімділігі арқасында жаңа заманның қажетті бөлігіне айналып отыр. Бүгінгі күнде интернеттен келер қауіп салдары ядролық қа-

рудан келер қауіппен теңестіріліп отырғаны жайдан-жай емес. Технологиялар біздің күнделікті өмірімізге етене кіріп кеткені соншалықты, біз олардың пайдасын ғана ойлап, зияны туралы жүйелі түрде бағамдай бермейміз. Интернет әлемдік желіде бақылаусыз немесе мақсатты түрде деструктивті ақпараттардың түрлі ағымдарын таратудың алаңына айналып отырғаны да жасырын емес, олай болса бұл саланы заңдық тұрғыдан реттеуде шетелдің озық тәжірибелерін үлгі етіп, сонымен қатар мемлекеттік бақылауды да күшейту қажет.

Егер де бұрынғы жылдары ата-аналар балаларына келер қауіпті тек үйден сыртқары жерден күтсе, қазіргі кездегі қауіп-қатер көзі - үйдегі компьютер мен баланың қолындағы ұялы телефоны. Бұл - қазіргі заман шындығы. Осы орайда таяуда еліміздің парламент мәжілісінде балалардың құқықтарын қорғау мақсатында ҚР кейбір заңнамалық актілеріне түзетулер мен толықтырулар енгізу туралы заң жобасы мақұлданды [1]. Мұның ішінде еліміздегі шетелдік әлеуметтік желілерді шектеу мәселесі де бар. Біз мақаламызда осы мәселені теориялық және тәжірибелік тұрғыдан талдаймыз.

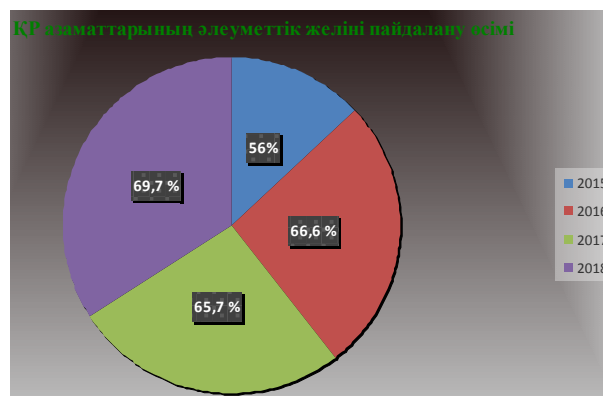
Зерттеу әдістері

Тақырыпқа орай статистикалық мәліметтерді және қажетті деректерді жинастыру, оларды талдау, саралау, салыстыру, сонымен қатар инфографиялық әдіс тәсілдерді де қолдану.

Талқылау

Ғаламдық желі әр түрлі жастағы адамдарға қолжетімді және түрлі мақсаттарда қолданылады. Алайда, егер үлкен жастағы адамдар интернет кеңістікті шарлағанда өз қауіпсіздіктерін сақтай алса, ал балалар көптеген қауіп-қатерлерге кезігеді, мәселен жеке басқа қатысты ақпараттарды аңдушы кибер-алаяқтар мен балалардың өз-өздеріне зиян келтіріп, қол жұмсауына итермелейтін «өлімге итермелеуші топтар» құрған тұзақтарға түсіп қалулары мүмкін.

Қазақстан азаматтарының әлеуметтік желілерді қолдану үлесі [2]:

Бұл жерде балалардың да алар үлесі жоғары екенін пайымдауға болады. Енді осы орайда мектеп жасындағы балалардың интернетке қолжетімділігі мен пайдалану деңгейін бір саралап көрейік.

2018 жылы ауылдық жерлерде балалардың интернетті қолдану үлесі – 70 пайызды жуықтаса, ал қалалық жерлерде 75,7 пайызды құраған.

Еліміз бойынша 6-15 жас аралығындағы интернет желісін пайдаланушыларды жалпы республика көлемінде алсақ, 2017 жылы 67,9%, ал 2018 жылы 72,9%, бір жылдың ішінде олардың үлесі 5 пайызға артқанын көруге болады, ал қалалар бойынша тарқатсақ, Алматы қаласы бойынша 7 пайызға өскен, яғни 74,6%, ал Нұр-Сұлтан қаласы көлемінде аса үлкен өзгеріс бола қоймаған, 2017 жылы 77,9 пайыз болса, 2018 жылы 78,6 пайыз.

ҚР БҒМ балалардың құқығын қорғау комитетінің 2018 жылғы баяндамасында [3] жарияланған мәліметтерге сүйенсек, еліміздегі балалардың 50 пайызы кешкі сағат 22.00-ден кейін интернетте отырады, балалардың 30 пайызының интернет пен әлеуметтік желілерге психологиялық жағынан тәуелділігі өте жоғары. Сұралған балалардың 10 пайызы әлеуметтік желілер арқылы қатыгездікті, зорлық-зомбылық жән діни мазмұндағы идеяларды насихаттайтын материалдарға қолжеткізетінін айтқан. Балалардың 40 пайызы ата-аналарының олардың виртуалдық қызығушылықтарынан мүлдем хабары жоқ екенін мәлімдеген.

Әрине, желідегі достықтың жақсы тұстары көп, яғни балалар қатарластарымен ой бөліседі, проблемалары жайлы айтады, дегенмен мұның жағымсыз жағы да бар екенін

айтқан жөн. Мысалға, 2016 жылы Сандж зерттеу орталығының зерттеулері бойынша 8-11 жастағы балалардың 2,7 пайызы, 12-17 жастағы жасөспірімдердің 7,1 пайызы өздерінің шынайы өмірдегіден виртуалды достарының көп екенін және оның ішінде 1,5 пайызы достарының мүлдем жоқ екенін жариялаған. Жасөспірімдердің 2,9 пайызы әлеуметтік желі, интернет, мобильді қосымша арқылы кемсітушілікке, зорлық-зомбылыққа ұшырағандарын хабарлаған.

Бір ғана, балалардың 10 пайызының әлеуметтік желілер арқылы қатыгездікті, зорлық-зомбылық және діни мазмұндағы идеяларды насихаттайтын материалдарға қолжеткізу фактісі, бұл салада мемлекеттік деңгейде қолданылатын балаларды зиянды ақпараттардан қорғау жүйесінің тиімсіз болып отырғандығын көрсетеді. Жауапкершіліктің бір ұшы ата-аналарға да тиіп жатыр, олардың 40 пайызының балаларының виртуалдық қызығушылықтарынан мүлдем хабары жоқ.

Ата-аналар арасында жүргізілген сауалнамалар негізінде (2017 жыл) мектептердегі интернет қауіпсіздігі мәселесі жақсарғанын, алайда электрондық тәуелділікті (телефонға, әлеуметтік желілерге, бейне ойындарға, селфиге) жоюдың алдын-алу шараларының нашарлағанын көруге болады. Мәселен, интернет, әлеуметтік желі, WhatsApp-қа тәуелділік – 39,1%, ойынқұмарлық (жасөспірімдердің компьютерлік, мобильдік ойындарға тәуелділігі) - 20,5%.

2018 жылы 6-15 жас аралығындағы балалардың ұялы телефонды қолдану үлесіне келсек, ауылдық жерлерде – 89,5%, қалалық жерлерде -82,7%. Ауылдық жерде олардың үлесі қаламен салыстырғанда 7 пайызға жоғары екенін көруге болады.

Интернет желісіндегі ақпараттарды, ұлттық сегменттегі ресурстардың мазмұнын бақылау мақсатында және ұлттық қауіпсіздікті сақтау бағытында жағымсыз ақпарат көздерінің алдын алу үшін *дамыған елдер жылына 10 немесе 100 миллион доллар шамасында ақша жұмсайды*. Мұның бәрі тегін жасалып жатқан жоқ, олар интернет арқылы келер қауіптің салмағын сезініп, осындай қадамдарға баруда.

Нәтижелер

Біздің елімізде де интернетті заңдық тұрғыдан реттеу бағытында шаралар ұйымдастырылуда, мысалы мемлекет жастар мен балалар арасында Интернетке тәуелділіктің алдын алу бойынша, сондай-ақ азаматтардың цифрлық беделін қорғау, әлеуметтік желілер мен Интернетте (порнографиялық сипаттағы материалдар, балаларға қатысты қатыгездік туралы, экстремистік сипаттағы ақпарат, есірткі құралдарын, психотроптық заттарды немесе олардың прекурсорларын насихаттау және басқалар) беттерге мониторинг жүргізу және бұғаттау, балаларды зиянды интернет-контентке қолжетімділіктен қорғау мақсатында балалар үшін бірыңғай тарифі бар СИМ-карталарын енгізу сияқты шараларды кешенді түрде жүргізіп келеді. 2020 жылы 3 млн. оқушылар мен ата-аналар интернетті пайдалану мәдениетін арттыру, интернет-қызметтерді пайдаланушылардың жауапкершілігін тәрбиелеу мақсатында өткізілетін «мен OFFLINE» және «қауіпсіз интернет» ақпараттық науқандарына қатысқан. Тәулік бойы жұмыс істейтін «BALA QORGAU» чаты ұйымдастырылған (16 мың жазылушы) [3].

Әрине, мұндай жұмыстардың атқарылып жатқаны дұрыс, дегенмен елімізде интернетті заңдық тұрғыдан реттеуді жүйелі түрде жүргізіп, әсіресе жас балаларды зиянды ақпараттардан қорғау шараларын күшейтсек дұрыс болар еді, осы орайда бұл бағытта қолданылатын *шетелдік тиімді тәсілдерді* талдап көрсек.

Қазіргі таңда интернетті заңдық тұрғыдан реттеудің тәсілдері әр түрлі, дегенмен оларды екі әдіспен жинақтап көрсетуге болады. Біріншісі – мазмұндық сүзгіден өткізу тәсілі (контент-фильтр), яғни нақты бір белгіленген сөз тіркестері мен тақырыптардың жиі қолданыста болатындығын анықтау. Екіншісі – «файербол» тәсілін қолдану, яғни интернет қолданушылар шетелде жарияланған материалдарға қол жеткізе алмайды, оларға заңдық тұрғыдан шектеулер қойылған [4]. Бұл тәсілдер біздің елімізде де қолданылады.

Әлемдегі дамыған елдердің бірі АҚШ-та бұл жоғарыда аталған мәселелерді өзін-өзі реттеу шараларын қолдану арқылы шешу жағы

қарастырылған, мысалы интернеттегі материалдардың мазмұнына бақылау жасаудың бірнеше тәсілдер бар. Соның бірі - арнайы бағдарламалық пакеттері бар құрылғы орнату, яғни бұл арқылы балалардың порнографиялық сайттарға қолжетімділігі шектеледі.

Келесі бір тәсіл – қоғамдастықтар арнайы бағдарламалар жинақталған ата-аналар бақылауы қызметін қолдануды ұсынады. Сонымен қатар көптеген бағдарламалар белгілі бір сөздер жинағынан тұрады да, олар қызметтің бұғатталуына әкеліп соғады. Бұл аталған бағдарламаларға балама тәсіл ретінде порнография мен тұтынушыларға арналған бейәдеп мазмұндағы материалдарды бұғаттаудың онлайн жүйесі қолданылады. Бұл жағдайда бұғаттауды тұтынушы емес, интернетпен қамтамасыз етуші мекеме іске асырады, бұл орнатуы да қолданылуы оңай әдіс [5].

Ересектер үшін қалыпты жағдай болып есептелетін материалдарды көруден балаларды қорғау мәселесі көпшілікті көп қызықтыра бермейді. Көп жағдайда интернетте әдепсіз сипаттағы, бірақ үлкендерге арналған маңызды мақсаттарды көздейтін медициналық және ағартушылық бағыттағы материалдар мен өзара көмек қолын ұсыну бағытындағы қажетті ақпараттар болады. Мәселен, ересектер порнографиясы АҚШ-та конституциялық тұрғыдан қорғалған, сол себепті де оған Интернетте шектеу қоюға болмайды. Бұл жерде V-чиптерге, цензура қойылған бағдарламаларға, онлайн қызмет көрсетуші провайдерлердің контент-скриндеріне жеткілікті дәрежеде сұраныс болу қажеттігі ескеріледі. Бұл тәсілдер ересектердің заңдық тұрғыдан қорғалатын бостандықтарына еш нұқсан келтірмейді, ең ұтымдысы – балаларды зиянды ақпараттардан қорғауға мүмкіндік береді.

1984 жылдан бастап Ұлыбританияда «Телекоммуникация туралы» заң қызмет көрсетушіге емес (поставщик услуг), контентті қамтамасыз етушілерге (поставщик контента) қолданыла бастады. Бұған қарамастан интернет саласында қызмет көрсетушілер де бұған атүсті қарамай, өз жұмыстарын қауіп-қатерге тікпеуге келісті [6].

Біздің елімізде де интернет саласында қызмет көрсетушілер өз іштерінде реттеуші

топтар құрып, заңсыз материалдарға бақылау орнату арқылы билікке көмектесуді мақсат етулері қажет. Бұл шаралар үлкендердің құқығын сақтай отырып, ересектерге арналған контенттен балаларды тиімді қорғай алар еді.

Қазіргі таңда парламент мәжілісінде шетелдік әлеуметтік желілердің жұмыстарын реттеу мәселесіне қатысты заң жобасы мақұлданды. Бұған сәйкес, Қазақстан аумағында қызмет ететін шетелдік онлайн платформаның немесе жедел хабар алмасу сервисінің иелері мен өзге де заңды өкілдері міндетті мемлекеттік тіркеуден өтулері қажет, олай болмаған жағдайда бұл ресурстардың қызметі ел аумағында шектеледі. Сонымен қатар олар ҚР заңдарының талаптарын бұзатын ақпараттарды 24 сағат ішінде шектеуге немесе жоюға міндеттеледі. Бұл орайда депутаттар мұндай қадамдардың бәрі еліміздегі балалардың құқықтарын қорғау мақсатында қабылданып жатыр, өйткені ғаламтордан келер қауіп күннен-күнге күшеюде деген уәжді алға тартып отыр. Соңғы кездері мектептерде оқушылардың бірін-бірі жәбірлеуі және өз-өздеріне қол жұмсау деректері көбейген. Мұның бәрінің негізгі себепшісі - интернеттегі зиянды ақпараттар болып отырғандығын арнайы саланың сарапшылары да жоққа шығармайды. Депутат Динара Зәкиеваның айтуынша «осы жылдың тек алты айында 105 бала суицидке барған, 193 бала өз-өзіне қол жұмсауға оқталды. Бұл ретте бірқатар өңірлерде яғни Түркістан, Алматы, Шығыс Қазақстан облыстарында суицид көрсеткіші өскен» [1].

Қорытынды

Интернет қызметін құқықтық тұрғыдан реттеу, әсіресе балаларды оның зиянды ықпалынан қорғау, қазіргі таңдағы ең өзекті әрі шешімін табуы кезек күттірмес мәселелердің бірі болып отыр.

Балалардың интернет қауіпсіздігі мәселесіне келгенде ескерер жайттарды былайша жіктеуге болады: *бірінші кезекте*, елімізде бұл бағытта арнайы зерттеуші мамандар кешенді зерттеулер жүргізулері керек, *екіншіден*, жүйеленген ақпараттар қорын құру, әрі олардың

көпшілікке қолжетімді болғанын қамтамасыз ету, үшіншіден, мемлекеттік органдар мен қызмет ұсынушы арнайы орындар бірлесіп, интернет қолданушылардың тұтынушылық және еркін ақпарат алу құқығына және сөз бостандығына қол сұқпау жағын ескере отырып,

балаларды зиянды ақпараттардан қорғаудың жүйесін құрастырып шыққандары дұрыс.

Ең бастысы, ата-аналар балаларының интернеттегі материалдарға қолжетімділігін қатаң бақылап, өз жауапкершіліктерін арттырғандары жөн.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Мұхади А. Қазақстанда шетелдік әлеуметтік желілерді шектеу туралы заң жобасы мақұлданды [электрон.ресурс] 2021. URL: <https://stan.kz/kazakstanda-sheteldik-aleumettik-zhelilerdi-shek-teu-tur-352434/> (15.09.2021).
2. Білім беру статистикасы [электрон.ресурс] 2021. URL:https://stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/homeNumbersBusinessRegistersReestr?lang=ru&_afLoop=15049312718668981 (Қаралған күн 17.10.2021).
3. ҚР БҒМ балалардың құқығын қорғау комитетінің 2018 жылғы баяндамасы [электрон.ресурс] 2021.URL:<https://www.gov.kz/memleket/entities/bala?lang=kk>
4. Асанбаев М. К вопросу о необходимости регулирования интернета в КЗ. [электронный ресурс]. – 2017. – URL: <http://kisi.kz>
5. Dawn A.Edick, Regulation of Pornography on the Internet in the United States and the United Kingdom: A Comparative Analysis, 21 B.C. Int'l & Comp.L.Rev.437 (1998), <http://lawdigitalcommons.bc.edu/iclr/vol21/iss2/4>.
6. Паламарчук А.В. Регулирование правоотношений в сети Интернет в зарубежных странах // Вестник Академии Генеральный Прокуратуры РФ, – 2012, – №6 (32), – С. 24-31.

O.Zh. Oshanova

Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan

Internet safety of children in Kazakhstan: problems and solutions

Abstract. The article raises the issue of legal regulation of the Kazakhstan Internet space. The author examines the issues of combining the methods of legal regulation and self-regulation on the Internet. In particular, we are talking about the fact that the threat from the Internet for children is growing every day. Prospects of soft law in the international regulation of the Internet, in countries such as the United States, Britain and Russia are assessed from different points of view. Especially the author draws attention to such topics as terrorism, pornography, and encroachment on the honor and dignity of citizens.

The relevance of this topic is expressed in the fact that the Internet is still not sufficiently regulated from a legal point of view. The constant increase in the number of subscribers and the growing importance of information exchange through the Network attract the public's attention to the problems of regulation, the development of rules for the fair, legitimate functioning of the Internet by the state.

The author points out the need for legislative regulation measures on the part of the state and society in this direction, involving data on the availability of social networks in the country and their impact on children.

Internet legislation is a set of laws, other normative acts (national and foreign states) which are regulating relations in the virtual space of the Internet. An Internet relationship is considered only those relations that relate to the social and legal regulation of the virtual space that is with the regulation of this space based on the norms of law, morals, ethics, and other means.

The main problems of legal regulation are related to the order and conditions of the use of telecommunications networks and protection of the rights and legitimate interests of various entities during the transfer of

information in global computer networks. There is a need to develop adequate national legislation with all modern requirements.

At present, the domestic information legislation of Kazakhstan and other countries is very extensive. However, it is still far from perfect and requires working out and adopting new acts.

Keywords: internet, legal regulation, children's rights, blocking of information, access to information, security.

О.Ж. Ошанова

Казахский национальный университет им. аль-Фараби, Алматы, Казахстан

Кибербезопасность детей в Казахстане: проблемы и пути их решения

Аннотация. В статье автор поднимает актуальный вопрос правового регулирования казахстанского интернет-пространства. Рассматриваются вопросы сочетания методов правового регулирования и саморегулирования в Интернете. В том числе речь идет о том, что с каждым днем возрастает угроза для детей со стороны Интернета. Оцениваются перспективы мягкого права в международном регулировании Интернета в развитых странах. Особенно автор обращает внимание на такие темы, как терроризм, посягательство на честь и достоинство граждан.

Автор указывает на необходимость принятия мер законодательного регулирования со стороны государства и общества в данном направлении, с привлечением данных о доступности социальных сетей в стране и ее влиянии на детей.

Актуальность данной темы заключается в том, что Интернет до сих пор недостаточно урегулирован с точки зрения права. Постоянное увеличение числа абонентов, растущая значимость обмена информацией посредством Сети привлекают пристальное внимание общественности к проблемам регулирования, выработке правил справедливого, легитимного функционирования Интернета со стороны государства.

Интернет-законодательство - это совокупность законов, иных нормативных актов (как национальных, так и зарубежных государств), регулирующих отношения в виртуальном пространстве Интернета. В качестве интернет-отношений выступают только те отношения, которые связаны с социально-правовым регулированием виртуального пространства (т.е. с регулированием этого пространства на основе норм права, морали, этики и других средств).

Основные проблемы правового регулирования связаны с порядком, условиями использования телекоммуникационных сетей и защиты прав и законных интересов различных субъектов при перемещении информации в глобальных компьютерных сетях. Существует необходимость разработки адекватного всем современным условиям национального законодательства.

В настоящее время внутреннее информационное законодательство Казахстана и других стран весьма обширно. Однако оно пока далеко от совершенства и требует разработки и принятия новых актов.

Ключевые слова: интернет, правовое регулирование, права детей, блокировка информации, доступ к информации, безопасность.

References

1. Muhadi A. Kazakstanda sheteldik aleumettik zhelilerdi shekteu turaly zan zhobasy makuldandy [A draft law on restricting the work of foreign social networks has been approved in Kazakhstan]. – 2021. – Available at: <https://stan.kz/kazakstanda-sheteldik-aleumettik-zhelilerdi-shekteu-tur-352434/> (15.09.2021). [in Kazakh].
2. Bilim beru statistikasy [Education statistics] 2021. – Available at: https://stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/homeNumbersBusinessRegistersReestr?lang=ru&_afLoop=15049312718668981 (17.10.2021). [in Kazakh].
3. ҚР БҒМ балалардың құқығын қорғау комитетінің 2018 жылғы баяндамасы [Report of the Committee for the Protection of Children's Rights under the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan 2018 years] 2021. – Available at: <https://www.gov.kz/memleket/entities/bala?lang=kk> [in Kazakh].

4. Asanbaev M. K voprosu o neobhodimosti regulrobania internet b KZ. [The issue of the need to regulate the Internet in KZ]. – 2017. – Available at: <http://kisi.kz>. [in Russian].
5. Dawn A. Edick, Regulation of Pornography on the Internet in the United States and the United Kingdom: A Comparative Analysis, 21 B.C. Int'l & Comp.L.Rev.437 (1998), <http://lawdigitalcommons.bc.edu/iclr/vol21/iss2/4>.
6. Palamarchuk A.V. Regulrovanie pravootnoshenii v seti Internet v zarubezhnyh stranah [Regulation of legal relations on the Internet in foreign countries] // Vestnik Akademi generalnyi prokuratury [Bulletin of the Academy of the Prosecutor General of the Russian Federation], – 2012, – №6 (32), – С. 24-31. [in Russian].

Автор туралы мәлімет

Ошанова Орынтай Жаңабайқызы – филология ғылымдарының кандидаты, ЮНЕСКО, халықаралық журналистика және қоғамдық медиа кафедрасының доценті, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Алматы, Қазақстан.

Oshanova Oryntay Zhanabaevna – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Department of UNESCO, International Journalism and Public Media, Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan.